

Kardyni-Pelikánová, Krystyna

Ludowe pieśni, bajki i podania Łużyczan

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1966, vol. 15, iss. D13, pp. 177-178

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108524>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

konzervativních romantiků v Evropě. Strašák francouzské revoluce v ruské skutečnosti do jisté míry nahrazují reformy Petra I. se svými důsledky.

Polarita mezi „západníky“ a slavjanofily je velmi nosná a pomáhá Walickému při řešení řady jiných zásadních skutečností, např. při otázce hegelismu, zvláště ve slovanských zemích, při řešení vztahu osobnosti a celku, úlohy individua v historii. Dále se mu takto daří osvětlit snahy po europeizaci Ruska na jedné straně a usíli udržet si národní svéráz na straně druhé.

Východisko ze světového názoru má tedy řadu předností, dává možnost velmi širokého pohledu. Přitom se však vnučuje otázka, zdali tu nejde o jistý sociologický apriorismus; do jaké hranice je ještě možné a plodné vyloučení literární analýzy děl při podobném typu bádání, zda je možno v tom stupni pomíjet uměleckou slovenskou tvorbu, která v Rusku 19. století nahrazovala řadu projevů postihovaných cenzurou atd.

Práce Walického o slavjanofilích představuje v jistém smyslu vyvrcholení a syntézu jeho četných dosavadních studií, publikovaných v polských, anglických a amerických časopisech, hlavně slavistických, v úvodcích k výborům a antologiím z ruské literatury a kultury v 19. století, především pak v jeho první velké práci *Osobowosé i historia. Studia z dziejów literatury i myśli rosyjskiej* (Varšava 1956).

Jaroslav Burian, Jarmil Pelikán

Ludowe pieśni, bajki i podania Łużyczan. Przełożył i opracował Józef Magnuszewski (Wrocław—Warszawa—Kraków 1965, Zakład Narodowy im. Ossolińskich-Wydawnictwo, Biblioteka Narodowa. Seria II, Nr. 147, 256 stran).

Práce Jana Ernesta Smolera na sbírce „Piesnički hornych a delnych Łužiskich Serbow“, vydané v letech 1841—1843 a inspirované tehdy šíře evropskými tendencemi obrody národů, probíhaly za vydatné pomoci J. E. Purkyně, který Smolera přijal do svého domu a — podle slov varšavského časopisu „Jutrzenka-Denica“ — otevřel „bratřím Srbům svou knihovnu, bohatou na slovanská díla“. Když Purkyně psal do tohoto časopisu u příležitosti založení katedry slavistiky ve Vratislavi, vyjádřil své naděje, že tam povstane silné slavistické centrum: „Tato katedra bude mít bez pochyb vliv na naše Slovanstvo. Snad se tu časem vyskytnou i literáti, a kdo ví, možná i básníci. Tehdy už nebudou ukazovat na slezsko-slovanské učence jako na zázrak nebo paradox.“ Vedle nové katedry vyvíjí bohatou činnost Literárně-slovanská společnost, která se opírala o Purkyniřovu knihovnu. Navázané vědecké kontakty s mnoha učiteli ze slovanských zemí slibovaly vratislavskému centru další úspěšný rozvoj. A v této atmosféře vyrůstalo Smolerovo dílo, fundamentální pro poznání lužickosrbského folklóru.

Výbor z tohoto díla, rozšířený o překlady ze sbírek prózy, zpřístupnil polským čtenářům J. Magnuszewski v sérii „národní knihovny“ (Biblioteka Narodowa). Josef Magnuszewski, profesor Varšavské university, uveřejnil v poslední době řadu větších literárněhistorických studií o literárních a kulturních vztazích polsko-jinoslovanských, hlavně polsko-českých, polsko-slovenských a polsko-lužickosrbských (např. *Stosunki literackie polsko-czeskie w końcu XIX i na początku XX wieku*, 1951; *Mickiewicz wśród Słowaków*, 1956); kromě toho z těchto literatur překládá a bohatě je jeho činnost editorská (*J. Vrchlický: Wybór poezji*, 1954; *Tragedia żebracza nowocześniona*, 1957; *Czeska i słowacka pieśń ludowa*, 1960).

Po folklóru českém a slovenském seznamuje nyní Magnuszewski Poláky s folklórem lužickým. Je to první polská antologie horno- a dolnolužické lidové slovesnosti, o kterou se dříve zajímali hlavně R. Zmorski a B. Grabowski. Autor k ní připojil cenný úvod, v němž informuje o tomto odvětví lužickosrbského písemnictví a o těžké historii Slovanů žijících v německém obklíčení a germanizovaných od úsvitu dějin až do druhé světové války. Občasné spojení se státem českým nebo polským německý tlak nemohlo zastavit. Teprve nyní mají Lužičtí Srbové (kterých je něco přes osmdesát tisíc) zajištěn všestranný kulturní rozvoj v rámci NDR.

Folklor měl pro udržení národního povědomí a pro lužickosrbské písemnictví význam zásadní. Psaná literatura se začala v širším měřítku rozvíjet teprve v 19. století. I když podobně jako jiní západní Slované prostrádají Lužičané rozsáhlejší epické formy, zachovaly se epické formy kratší, hlavně balada, a mnoho písní (v 19. století jich bylo zapsáno asi 1500).

Výbor obsahuje lyrické a lyrickoepické písně, báje, pověsti, pohádky a anekdoty v překladu J. Magnuszewského. Jak výběr, tak překlad byly provedeny s náležitým citem pro obsahovou i formální stránku při použití vhodné stylizace v polském znění. Analýzy tematiky podává autor ze srovnávacího hlediska v širším kulturním kontextu. Umožňuje tím i čtenáři, neznalému v tomto oboru, blíže pochopit problematiku lužického folklóru, aniž mu ubírá cokoliv z jeho specifického charakteru, v němž se odrážejí vlastnosti obecně slovanské i západoevropské tradice.

Cenným doplňkem sbírky je označení typů přeložených pohádek podle vědecké systematiky Aarne-Thomsona a Krzyżanowského, přehled polských prací o Lužičanech a jejich kultuře, jakož i seznámení se sběrateli lužickosrbského folklóru od obrozeneckých buditelů až po současníka

Pavla Nedo. Vyniká z něho též značná účast českých badatelů na tomto poli. Ještě před vydáním Smolerovy sbírky uveřejnil F. L. Čelakovský v ČČM 1830 některé lužické lidové písně sebrané polským slavistou A. Kucharskim, později to byli hlavně L. Kuba a A. Černý.

Krystyna Kardyni-Pelikánová

Julian Maślanka, Zorian Dołęga Chodakowski. Jego miejsce w kulturze polskiej i wpływ na polskie piśmiennictwo romantyczne (Wrocław—Warszawa—Kraków 1965. Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich. Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Oddział w Krakowie. Prace Komisji Historyczno-literackiej. Nr. 13, str. 159 + 1).

Zorian Dołęga Chodakowski (vlastním jménem Adam Czarnocki) je postavou známou především pro slovanské etnografy. Byla o něm napsána řada prací v několika jazycích. Rovněž u nás byly záhy znám a jeho zásluhy náležitě oceněny. V r. 1842 uveřejnil K. V. Zap v ČČM obsáhlý „Nástin jeho života a vědeckého snažení“, znali jej a výsledků jeho bádání používali čelní představitelé národního obrození, především Šafařík, odvolávali se na něho Kollár, Sabina, Erben aj., V. A. Francez mu věnoval celou kapitolu v rozsáhlé práci o polské slavistice, vydané r. 1906 v Praze. Velmi často bývá uváděn v pracích věnovaných životu a kultuře východoslovanských národů, v Polsku se stal vzorem pro mnoho dalších badatelů a dokonce hrdinou literárních děl. V r. 1898 vyšla o Chodakowském monografie Fr. Rawity Gawrońského. A přesto je možno říci, že až do monografie J. Maślanky byl Chodakowski znám velmi povrchně, jeho práce (kromě věhlasné rozpravy *O Sławiąńszczyźnie przed chrześcijaństwem* a několika dalších) nebyly publikovány a jsou roztroušeny na mnoha místech.

Maślankova práce vychází z důkladného a pečlivého probádání všech dostupných pramenů polských, sovětských a československých (kromě řady polských archivů to byly hlavně sbírky v Leningradě, Moskvě, Kijevě a Praze) a z dřívějších dílčích autorových studií. Současně s monografií připravil do tisku výbor z díla Chodakowského, který vyjde v nejbližší době. Vzhledem k dosavadní literatuře předmětu, která se zabývala nejvíce biografií a sběratelskou činností autora *O Sławiąńszczyźnie przed chrześcijaństwem*, zaměřil se Maślanka na význam myšlenek a činnosti Chodakowského pro polskou kulturu a slovanskou etnografii (říká, že jde o „monografii idei Chodakowského“). A tento význam byl nemalý. Talentovaný sběratel folklóru, žijící na přelomu 18. a 19. století (1784—1825), v mnoha směrech přešel a sám zahájil preromantický a romantický obrat k lidovému prostředí a jeho kultuře. Podle Chodakowského ne šlechta, ale lid je nositelem národní tradice. To byly myšlenky převratné zvláště v situaci polské, kde převládal šlechtický ráz kultury. V té době se sice již začal mezi osvícenci projevovat zájem o životní podmínky poddaných (Kollář, Staszic, Woronicz, Czacki, Czartoryski, řada výzkumů a přednášek varšavského Towarzystwa Przyjaciół Nauk). Avšak Chodakowski jako příslušník lidových vrstev přináší širší a hlubší pohled na lidové prostředí, pohled z vlastních řad, zaměřený již ne na jeho popis, ale především na docenění hodnot lidové kultury, na její postavení do centra jako určujícího činitele dalšího literárního a kulturního vývoje. Chodakowským započatý přelom v názorech na úlohu lidu v dějovém procesu způsobil, že kritérium lidovosti se stalo jedním z hlavních činitelů, rozhodujících o zařazení do národní literatury.

Maślankova práce o průkopníku slovanské etnografie je rozdělena do tří kapitol. První pojednává o předchůdcích Chodakowského na poli slovanského národopisu v různých slovanských zemích, především pak o polské slavistice před rokem 1818, kdy byla uveřejněna práce *O Sławiąńszczyźnie przed chrześcijaństwem*. V druhé kapitole hodnotí dosavadní literaturu o Chodakowském, podrobně dokumentuje obrat k historii a lidové písni v polském písemnictví, pro jehož další vývoj má vystoupení Zoriana zásadní význam. Názory a působení Chodakowského jsou představeny v kritickém světle, takže jasně vystupuje třibení jeho názorů od počátečních prací až k jeho předčasné smrti. Závěrečné úvahy této kapitoly jsou věnovány bádání o historii Slovanů v širším evropském kontextu. Naznačuje velký rozsah badatelské práce tehdejší polské slavistiky (reprezentované např. jmény Linde, Bandtkie, Potocki, Majewski, Brodziński, Rakowiecki, Surowiecki, Kucharski, Maciejowski) a velmi čilou spolupráci jejich představitelů s našimi obrozenci od Dobrowského přes Jungmanna, Hanku, Čelakovského, Šafaříka, který si velmi vážil výsledků činnosti Chodakowského, jak o tom svědčí i jeho korespondence s ruskými učiteli. Z jeho podnětu byl též uveřejněn Zapův článek o Chodakowském.

Životní cíl Chodakowského — všestranně poznat a představit život lidu — stával se tehdy i v Čechách jednou z hlavních otázek mnoha spisovatelů; na tomto poli bylo nejvíce možností ke vzájemné spolupráci. Také mimořádný zájem o *Rukopisy* v Polsku. Spolupráce kolem časopisu *Ziemia*, četné návštěvy a vědecké korespondence vyrůstaly z tohoto ozduší. Je též velkou zásluhou J. E. Purkyně, že shromažďování a vydávání projevů lidové tvorby podle vzoru Chodakowského za svého pobytu ve Vratislavi často inspiroval a účinně podporoval (Lompa, Zejszner,